

Haapajärven Kylänlahden ranta-alueen maastokatselmus 16.8.2021

Asiantuntijoina mukana: PK Ely-keskus: Rosanna Sjövik, KAIPPO-verkko: Tuuli Mäkinen ja Päivi Jokinen

Osanottajat: noin 25 henkilöä yhteensä, mukana myös kalatalousalueen, osakaskunnan, Nurmeksen kaupungin, seurakunnan, Valtimon kehittäjien ja Maaseudun sivistysliiton edustajat.

Taustaa ja historiaa

Kylänlahti on 1990-luvulla ollut lähes umpeenkasvanut, koska lahden länsipuolen jätevesipuhdistamosta vesi laskettiin selkeytysaltaiden jälkeen Kylänlahteen. 1990 -luvun puolivälissä rakennettiin jätevesiputki Nurmekseen, jonka jälkeen järven tila on parantunut; nyt veden laatu luokitellaan tyydyttäväksi. Kylänlahden syvännettä on ilmastettu vuodesta 1995, mutta ilmastuksen nykyisestä tilanteesta ei ole tietoa. Ilmastin on puhdistettu 3-4 v sitten ja voisi olla vielä käyttökelpoinen. Ilmastus estää pohjan hapettomuutta ja ravinteiden irtoamista pohjasta, mikä voi ehkäistä leväkukintoja.

On huomioitavaa myös se, että Haapajärvellä on laaja valuma-alue (eli koko se alue, jolta vesi kerääntyy järveen), mikä tekee tilan parantamisen haastavaksi. Kuormitusta tulee väistämättä kauempaa, maakunnan rajalta saakka. Valuma-alueella on paljon turvemaita ja Haapajärvi on siten luonnostaan runsashumuksinen. Runsashumuksinen vesi sisältää liuonnutta eloperäistä ainesta ja on aina väriltään rusehtavaa.

Asukkaiden mukaan järvi on ollut aikanaan hiekkarantainen. Hiekkaiset rannat ovat kasvittuneet, kun ravinteita on ollut saatavilla. Edelleen järvessä näkyy hiekkapohja.

Rannalla on myös perimätiedon mukaan kalmisto, vaikkakaan viimeisessä koekaivauksessa sitä ei ole pystytty todentamaan. Sen sijaan on löytynytkin pajan paikka ja siihen liittyvää palanutta savea, kiviä ja rautakuonaa. On mahdollista, että voimakkaat vedenkorkeuden vaihtelut ovat syövyttäneet kalmiston, joka on sortunut järveen (Lähde: Museovirasto: www.kyppi.fi)

Kuvaukset kohteista

Mäkelän rinne, laavu ja uimapaikka (kuvat 1, 2 ja 3)

Alue on kaupungin virkistysalue, jolla sijaitsee uimapaikka. Kaupungin hoitama uimaranta (EU-ranta) on Lokkisaaren uimaranta Valtimojärvellä. Paikalliset ovat niittäneet rannan yläpuolista nurmialuetta vapaaehtoistyönä. Rinne toimii mäenlaskumäkenä talvella ja pidetään siksi avoimena.

Laavuun on kohdistunut ilkivaltaa ja se on saanut palovaurioita. Valtimolla on useita laavuja, joiden osalta kaupunki tekee arvion, mitä jatkossa ylläpidetään. Tämä laavu on esimerkiksi talvella aktiivisessa käytössä, kun latu kulkee Kylänlahdella. Kaupunki on toimittanut puut laavulle. Laavun vieressä kasvaa lupiinia.

Uimapaikalle on tuotu hiekkaa pienelle alueella. Rannan tuntumassa kasvaa saraa ja järvikortetta. Vedessä kasvaa suhteellisen ohuena vyöhykkeenä vesikasvillisuutta, suurimmaksi osaksi ulpukkaa ja uistinvitaa.

Asukkaiden mukaan kasvillisuus on lisääntynyt uimapaikan reunoilla. Ulpukoita ja muuta kasvillisuutta on toivottu poistettavaksi, koska ne estävät veden vaihtumista ja keräävät lietettä rannalle.

Mäkelän laavusta pohjoiseen on hoidettu laaja nurmikenttäalue ja sen alapuolella pensastoinen rinne. Nurmialueella pelataan mm. frisbeegolfia. Rinnettä on raivattu suurimmista pensaista. Sekä nurmialuetta että rinnettä on hoidettu vapaaehtoisin. Näkymän toivotaan pysyvän avoimena ja vadelman leviävän. Myös jättipalsami on saatu suurelta osin häviämään.

Kuva 1. Mäkelän rinne on pidetty avoimena pensaikosta, kun rinnettä käytetään mäenlaskussa.

Kuva 2. Laavu on kohdannut ilkeävaltaa. Paikan rakennelmien tausta on hyvin avoin.

Kuva 3. Uimapaikalla on vain hieman vesikasvillisuutta hiekkarannan reunoilla.

Seurakunnan saunaranta (kuva 4), muut uimapaikat ja venerannat

Seurakunnan rannassa on jonkin verran kapeana vyöhykkeenä järvikortetta ja saraa. Rannassa käyvät paikalliset asukkaat uimassa. Veneitä säilytetään rannalla. Pensaikkoa on noussut edellisen raivauksen jälkeen voimakkaasti. Vedessä kasvillisuus (järvikorte ja sarat) on hieman alkanut leviämään rannalta päin, mutta syvänteet ja luontainen tumma veden väri hidastavat kasvillisuuden leviämistä.

Kuva 4. Seurakunnan rannan uimapaikalla on järvikortetta.

Tavoitteet

Virkistyskäytön lisääminen, luonnon monimuotoisuuden parantaminen

Toimenpide-ehdotukset:

Vesialue:

- Kylänlahdella vesikasvivyöhyke on kapea, ranta syvenee nopeasti ja vesi tuntuu vaihtuvan hyvin, joten ruoppauksella tuskin saavutetaan hyötyjä tällä rannalla. Kylänlahdella tehokkain toimenpide on käsin tehty niitto mahdollisimman alhaalta veden pinnan alapuolelta ja kasvimassan huolellinen läjitys rannan puolelle niillä alueilla, joilla tarve on suurin (venepaikat, lasten uimapaikka).
- Seurakunnan saunarannassa järvikortetta ja saraa voi niittää käsin viikatteella (venepaikat, uimapaikat). Kasvit niitetään vedenpinnan alapuolelta. Saraa voi myös nyhtää käsin pois (käsineet kädessä, koska lehdet ovat teräviä.) Kasvimassa läjitetään tarpeeksi kauas vesirajasta. Niittosuunnitelmista keskustellaan etukäteen Haapakylän kalaveden osakaskunnan ja Valtimon kalatalousalueen kanssa, koska niittoja voisi tehdä kerralla laajemmalle alueelle (<https://valtimonkalatalousalue.fi/>).
- Lupa niittoihin vesialueelta kysytään osakaskunnalta ja rannalla kaupungilta tai seurakunnalta.
- Vesikasveja poistettaessa on varauduttava toimenpiteen uusimiseen vuosittain. Vesikasvillisuudella on myös hyvät puolensa eikä kasvien poisto ole aina tarkoituksenmukaista, koska tilalle tulee yleensä toisia vesikasvilajeja. (lisätiedot: vesikasviwebinaarin aineistot 15.6.2021: esim. <https://www.youtube.com/watch?v=QJswMthnXsQ>).
- Valtimon kalatalousalueella ei ole niittolaitteistoa omasta takaa. Nuottia ja muuta kalustoa olisi hoitokalastuksiin, jos löytyisi tekijöitä. Veneeseen kiinnitettäviä niittokoneita saa kuitenkin kohtuullisella hinnalla. Koneellisissa vesikasvillisuuden niitoissa on muistettava osakaskunnan luvan lisäksi hakea lupaa ELY-keskuksesta 30 vrk:tta ennen toimenpidettä, https://www.ymparisto.fi/fi-fi/vesi/vesistöjen_kunnostus/rantojen_kunnostus/vesikasvien_poisto. Tällöin niitot kannattaa suunnitella tehtäväksi isommalla alueella kerralla. Käsin tehtävistä niitoista lupa tarvitaan vain osakaskunnalta eli vesialueen omistajalta.
- Hapettimen uudelleen käyttöönotto: olisiko kustannustehokas tapa ylläpitää ja parantaa Kylänlahden tilaa? Selvitystä voisi tehdä; voisiko tässä auttaa esim. Karelia amk:n opiskelijat <https://www.karelia.fi/vesistonkunnostus/>

Mäkelän rinne ja laavu:

- Heinä kannattaisi poistaa niitetyltä alueelta, jotta kasvijätteet eivät huuhtoutuisi veteen tulvien mukana ja osaltaan lisäisi rannan rehevöitymistä. Lisäksi heinän korjaaminen vähentää vanhan pellon rehevyyttä ja niittotarve vähitellen vähenee.

- Pensaita voisi säilyttää enemmän puiden juurella, koska ne eivät ole mäen laskijoiden tiellä. Saarekkeessa sijaitseva laavu, pensaas ja puut muodostavat silloin yhtenäisen suojaosan kokonaisuuden.
- Laavun ympäristössä kasvaa lupiinia, joka pitäisi vieraslajina poistaa (syksyllä: siemenet polttoon, keväällä niitetään maahan tai kukat talteen, lisätiedot: vieraslajit.fi)

Rantapensaikko:

- Rantojen hoidossa kannattaa miettiä voimavarojen kohdistaminen. Kaupungin voimin voi hoitaa vain pienen osan rannoista, paikallisten kannattaa ottaa ”omia” rantoja hoitaakseen vapaaehtoistyönä tai hankkeiden tuella.
- Pitkä ranta on työlästä hoitaa raivaamalla. Rannalle sopisi laiduntaminen hoitomuodoksi. Laiduneläimet saavat pensaikon kuriin, jos eläimiä on riittävästi ja ne tulevat laitumelle tarpeeksi ajoissa, kesäkuun alussa. Hoitorauvauksetkin ovat sen jälkeen helpompia tehdä.
- Raivatessa kaikkea ei tarvitse raivata; kannattaa keskittyä tiettyihin paikkoihin, mitkä hyödyttävät virkistyskäyttöä (esim. venepaikat, uimapaidat, ongintapaikat, polun vierukset). Kaikkea pensaikkaa on työlästä poistaa vaan kannattaa valita esim. näkymäalueet, joita hoitaa säännöllisesti joka toinen vuosi raivaamalla. On myös tärkeää säilyttää pensaita, sillä esimerkiksi pajut tarjoavat keväällä ensimmäisinä ravintoa kimalaisille, jotka pölyttävät mustikan. (Jos ei ole pajua, ei ole mustikoitakaan).

Rahoitusmahdollisuudet

Leader-hankkeet:

Vaara-Karjalan Leaderin teemahaku on menossa: <https://maakaista.fi/vaara-karjala/yhdistys/ajankohtaista/item/1941-teemahankehaut-avautuvat-16-8-2021>

Teemahausta voisi hakea rahoitusta esim. Kulmat kuntoon -teemahankkeesta rannan virkistyskäytön parantamiseen. Teemahankkeiden hakuaika päättyy 30.9.

Leader-hakuun tarvitaan hakijaksi yhdistys. Valtimon kehittäjät ry on kiinnostunut hakemaan rahoitusta, mutta ei ehdi suunnittelemaan ja toteuttamaan hanketta. SOPULI-hanke voi avustaa hankesuunnitelman tekemisessä, mutta paikalliselta tasolta pitää löytyä vastuhenkilö toteuttamaan hanketta käytännössä.

Vesienhoidon avustus:

Laajempiin, koneellisiin niittoiin voi hakea vesienhoidon avustusta Pohjois-Karjalan ELY-keskuksesta yhteistyössä osakaskunnan tai kalatalousalueen kanssa. Vesienhoidon avustuksia voi hakea myös muihin järven tilaa parantaviin toimenpiteisiin, kuten hoitokalastuksiin tai kosteikon perustamiseen. Avustusten hakuaika on vuosittain loka-marraskuussa. Lisätiedot avustuksesta: <https://www.ely-keskus.fi/avustukset-vesisto-ja-kalataloushankkeisiin>